JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO SAGGIO
10 päivänä kesäkuuta 1999 *

1. Tämä ratkaisuehdotus koskee kahta Bundesgerichtshofin (Saksa) yhteisöjen tuomioistuimelle esittämää ennakkoratkaisukysymystä, joissa on kysymys siitä, saako maitotuotetta, jossa maitorasva on ruokavalioon liittyvistä syistä korvattu kasvirasvalla, kuitenkin myydä nimityksellä "juusto" siten, että pakkaukseen on mahdollisesti tehty itse tuotteen koostumusta ja erityistä käyttötarkoitusta koskevia lisäyksiä. Näihin kysymyksiin annettava vastaus riippuu erityisesti maidon ja maitotuotteiden kaupan pitämisessä käytettävien nimitysten suojelemisesta 2 päivänä heinäkuuta 1987 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1898/87 [1] (jäljempänä asetus) ja erityisravinnoksi tarkoitettuja elintarvikkeita koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 3 päivänä toukokuuta 1989 annetun neuvoston direktiivin 89/398/ETY [2] (jäljempänä direktiivi) 3 artiklan 2 kohdan tulkinnasta.

Asiaa koskevat säännökset

2. Asetuksen 2 artiklan 2 kohdassa säädetään, että "maitotuotteilla tarkoitetaan yksinomaan maidosta saatuja tuotteita ottaen huomioon, että niihin voidaan lisätä niiden valmistuksen kannalta tarpeellisia aineita sillä edellytyksellä, ettei näitä aineita käytetä maidon minkään ainesosan osittaiseen tai täydelliseen korvaamiseen". Saman säännöksen 3 kohdassa säädetään lisäksi, että "nimitystä 'maito' tai maitotuotteesta käytettäviä nimityksiä voidaan käyttää myös jonkin sanan tai sanojen yhteydessä, kun tarkoitetaan yhdistettyjä tuotteita, joissa mikään osa ei korvaa tai ei ole tarkoitettu korvaamaan mitään maidon ainesosaa, ja joissa maito tai maitotuote on olennainen osa määränsä tai tuotetta kuvaavan vaikutuksensa puolesta". Asetuksen liitteessä oleviin, yksinomaan maitotuotteille varattuihin nimityksiin kuuluu nimitys "juusto".

Asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että 2 artiklassa tarkoitettuja nimi-

* Alkuperäinen kieli: italia.

1 — EYVL L 182, s. 36. Tätä asetusta on muutettu viimeksi 19.3.1998 annetulla komission asetuksella N:o 623/98 (EYVL L 85, s. 3).

2 — EYVL L 186, s. 27. Tätä direktiiviä on muutettu viimeksi 19.12.1996 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 96/84/EY (EYVL L 1997, L 48, s. 20).

tyksiä "voidaan käyttää ainoastaan siinä tarkoitettuihin tuotteisiin". [3]

3. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa säädetään, että 1 artiklassa tarkoitettujen tuotteiden (eli erityisravinnoksi tarkoitettujen elintarvikkeiden [4]) on "oltava kaikkien niiden velvoittavien säännösten mukaisia, joita sovelletaan tavanomaiseen kulutukseen tarkoitettuihin elintarvikkeisiin, lukuun ottamatta muutoksia, jotka niihin on tehty sen varmistamiseksi, että ne ovat 1 artiklan määritelmien mukaisia".

Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

4. Ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä olevassa oikeudenkäynnissä ovat asianosaisena Schutzverband gegen Unwesen in der Wirtschaft eV (jäljempänä Schutzverband), joka on kilpailusääntöjen noudattamisen valvomiseksi perustettu yhdistys, ja Union Deutsche Lebensmittelwerke GmbH (jäljempänä UDL), joka on yritys, joka valmistaa ennen kaikkea juustoa ja juustosta saatavia tuotteita mukaan luettuna erityisravinnoksi tai ruokavaliovalmisteiksi tarkoitetut tuotteet. UDL myy erityisesti muun muassa tuotemerkillä Becel elintarvikkeita, joissa tyydyttyneitä rasvahappoja sisältävät eläimistä saatavat rasvat on korvattu runsaasti monityydyttymättömiä rasvahappoja sisältävillä kasvirasvoilla, jotka pienentävät kolesterolipitoisuutta. Oikeudenkäynti koskee erityisesti kahta Becel-tuotetta, joita on myyty 1990-luvun alusta alkaen nimellä "erityisruokavalioleivänpäällyste". Riita sai alkunsa siitä, että UDL halusi myydä niitä jatkossa nimityksellä "Hollantilainen alkupala — kasviöljyä sisältävä erityisruokavaliojuusto rasvan osalta modifioitua ravitsemusta varten" ja "Kasviöljyä sisältävä erityisruokavaliopehmytjuusto rasvan osalta modifioitua ravitsemusta varten". Pakkauksessa oli lisäksi tarkoitus viitata ensimmäisten tuotteiden osalta siihen, että "tämä erityisruokavaliojuusto sisältää runsaasti monityydyttymättömiä rasvahappoja" ja toisten osalta siihen, että "tämä erityisruokavaliojuusto sopii erinomaisesti sille, joka kiinnittää huomiota kolesteroliin".

5. Schutzverband haastoi UDL:n Landgericht Hamburgiin. Se esitti, että nimitykset ja kuvailevat lisäykset, jotka UDL aikoi merkitä riidanalaisiin tuotteisiin, olivat lainvastaisia, koska juusto on maitotuote ja näissä tuotteissa maitorasva oli kokonaan korvattu kasvirasvalla. Näin ollen Schutzverband vaatii tuomioistuinta kieltämään UDL:ää käyttämästä näistä tuotteista nimitystä "juusto" ja merkitsemästä näiden tuotteiden pakkauksiin ehdotettuja kuvai-

3 — 3 artiklan 1 kohtaa "ei sovelleta kuitenkaan sellaisten tuotteiden kuvaukseen, joiden tarkka ominaispiirre tunnetaan perinteisen käytön vuoksi ja/tai jos nimikkeitä käytetään selvästi kuvaamaan tuotteen ominaispiirrettä".

4 — Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan tähän ryhmään kuuluvat ovat "elintarvikkeita, jotka erityisen koostumuksensa tai valmistusprosessinsa vuoksi voidaan selvästi erottaa tavanomaiseen kulutukseen tarkoitetuista elintarvikkeista ja jotka soveltuvat ilmoitettuihin ravitsemuksellisiin tarkoituksiin ja joita pidetään kaupan siten, että tällainen soveltuvuus ilmoitetaan".

levia lisäyksiä. Landgericht hylkäsi kanteen. Valitustuomioistuin muutti kuitenkin valituksen jälkeen alioikeuden päätöstä ja hyväksyi Schutzverbandin vaatimuksen.

6. UDL haki muutosta Revision-valituksella Bundesgerichtshofista, joka on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle asetuksen N:o 1898/97 3 artiklan 1 kohdan ja direktiivin 89/398/ETY 3 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskevia kysymyksiä. Bundesgerichtshofin esittämät kysymykset ovat seuraavat:

"1) Onko maidon ja maitotuotteiden kaupan pitämisessä käytettävien nimitysten suojelemisesta 2 päivänä heinäkuuta 1987 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1898/97 3 artiklan 1 kohtaa, ottaen myös huomioon erityisravinnoksi tarkoitettuja elintarvikkeita koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 3 päivänä toukokuuta 1989 annetun neuvoston direktiivin 89/398/ETY 3 artiklan 2 kohdan, tulkittava siten, että maitotuotteesta, jossa maitorasva on ruokavalioon liittyvistä syistä korvattu kasvirasvalla, ei saa käyttää nimitystä 'juusto'?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen annetaan myöntävä vastaus: Onko asiassa merkitystä sillä, että nimitystä 'kasviöljyä sisältävä erityisruokavaliojuusto (tai kasviöljyä sisältävä erityisruokavaliopehmytjuusto) rasvan osalta modifioitua ravitsemusta varten' täydennetään pakkauksiin merkityillä kuvaavilla lisäyksillä, kuten 'tämä erityisruokavaliojuusto sisältää runsaasti monityydyttymättömiä rasvahappoja — — ' tai 'tämä erityisruokavaliojuusto sopii erinomaisesti sille, joka kiinnittää huomiota kolesteroliin — — '?"

Asianosaisten esittämät huomautukset

7. UDL esittää ensimmäisen kysymyksen osalta, että asetuksen ja direktiivin asian kannalta merkityksellisiä säännöksiä (eli asetuksen 3 artiklan 1 kohtaa ja direktiivin 3 artiklan 2 kohtaa ja 7 artiklan 1 ja 2 kohtaa) on tulkittava siten, että erityisruokavaliovalmistemuunnelmalla on periaatteessa oltava kaikki vastaavan tavanomaisen tuotteen ominaisuudet sen valmistamisen, koostumuksen ja laadun sekä nimityksen ja siitä käytettävien merkintöjen osalta. USD:n mukaan erityisruokavaliovalmisteen on oltava vastaavien tavanomaista tuotetta koskevien säännösten mukaista ainoastaan siltä osin kuin sillä sen käyttö muussa tapauksessa asetettaisiin kyseenalaiseksi erityisravinnoksi tarkoitettuna elintarvikkeena. Tästä seuraa UDL:n mukaan, että erityisruokavaliovalmistemuunnelma on nimettävä samalla myyntinimityksellä kuin vastaava tavanomainen tuote. USD katsoo, että nyt esillä olevassa tapauksessa on lainmukaista käyttää käsi-

tettä "juusto", jonka perusteella kuluttaja pystyy erottamaan kyseisen tuotteen sen kanssa samankaltaisista tuotteista.

Tämä käy ilmi erityisesti direktiivin 3 kohdan 2 kohdan sanamuodosta, jonka mukaan tuotteiden, joista käytetään ilmaisua erityisruokavaliovalmiste, on "myös oltava kaikkien niiden velvoittavien säännösten mukaisia, joita sovelletaan tavanomaiseen kulutukseen tarkoitettuihin elintarvikkeisiin, lukuun ottamatta muutoksia, jotka niihin on tehty sen varmistamiseksi, että ne ovat" erityisruokavaliotavoitteen mukaisia.

Samaan tulokseen on päädyttävä myös silloin, kun otetaan huomioon tavoite suojella elintarvikkeita jäljennöksiltä. Erityisruokavaliovalmistemuunnelmat ovat edellä tarkoitetulla tavalla ymmärrettyinä sellaisenaan valmisteita, joilla on omat ominaispiirteensä ja niitä on sen takia myös voitava suojella jäljitelmiä vastaan.

8. Yhteisöjen tuomioistuimelle toissijaisesti esitetyn toisen kysymyksen osalta, joka on esitetty siltä varalta, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen, että nyt kysymyksessä olevista tuotteista ei saa käyttää vastaavista tavanomaisista tuotteista käytettävää nimitystä eli nimitystä "juusto", USD toteaa, että sellaista tuotetta voidaan nimittää kahdella tavalla, eli käyttää tavallisesti käytettyjä nimiä eli käsitettä "juusto" tai kuvailevaa nimitystä, jonka on sisällettävä joka tapauksessa käsite "juusto", jotta se täyttäisi tehtävänsä merkitä tuote ymmärrettävästi.

9. USD käsittelee sitten sitä, onko asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa oleva säännös suhteellisuusperiaatteen mukainen siltä osin kuin se koskee käsitteen "juusto" käyttämistä kanteen kohteena olevien erityisruokavaliovalmisteiden nimeämiseen. USD toteaa ensin yleisesti, että tämän säännöksen tarkoituksena on suojella kuluttajia ja varmistaa, että maitotuotteiden kaupan pitäminen tapahtuu vääristämättömissä kilpailuolosuhteissa. Ensimmäinen näistä tavoitteista saavutetaan automaattisesti, sillä erityisruokavaliovalmisteita käyttävän kuluttajan on katsottava olevan liian korkean kolesterolin tai muiden samankaltaisten ongelmien takia perillä tuotteen ominaispiirteistä eli maitorasvan korvaamisesta kasvirasvalla, ja hän pystyy joka tapauksessa saamaan tiedon tästä pakkaukseen tehtyjen kuvailevien lisäysten avulla. USD esittää kilpailuolosuhteiden suojaamisen osalta, että erityisruokavaliovalmisteet ovat vastaavia tavanomaisia tuotteita paljon kalliimpia, joten ne eivät ole tavanomaisten tuotteiden jäljennöksiä markkinoilla eikä niitä voida siten katsoa näiden tuotteiden kilpailijatuotteiksi.

10. Schutzverband katsoo sen sijaan, että edellä toistettujen asetuksen ja direktiivin säännösten perusteella maitotuotetta, jossa

maitorasva on korvattu kasvirasvalla, ei voida nimittää "juustoksi" ja että pakkauksiin mahdollisesti tehtävillä kuvaavilla lisäyksillä ei voida poistaa vaaraa erityisruokavaliovalmisteen ja sitä vastaavan, maitorasvaa sisältävän tuotteen sekoittamisesta keskenään.

11. Saksan hallitus katsoo ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen osalta, että direktiivin asian kannalta merkityksellistä säännöstä on tulkittava asetuksen valossa. Tämän perusteella Saksan hallitus katsoo, että erityisruokavaliota koskevien syiden perusteella sallitut poikkeukset nimityksiä koskevista säännöistä koskevat yksinomaan erityisen ravitsemuksellisen tavoitteen saavuttamiseksi tehtyjä elintarvikkeiden muutoksia, mutta että ne koskevat valmisteiden nimityksiä, joiden osalta pätee edelleen periaate kuluttajia harhaanjohtavien nimitysten välttämisestä. Tämän ajattelutavan mukaan maitotuotteille on ominaista juuri se, että ne on valmistettu yksinomaan maidosta. Tästä seuraa, että UDL:n oikeudenkäynnin kohteena olevien kahden sellaisen erityisruokavaliovalmisteen nimeämiseen ehdottamat kuvaavat lisäykset, joissa mainitaan käsite "juusto", vaikka valmisteissa ei ole maitorasvaa, ovat omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan, eivätkä ne ole siten yhteensoveltuvia useaan kertaan mainittujen asetuksen ja direktiivien säännösten kanssa.

Saksan hallituksen mukaan toissijaisesti esitettyyn kysymykseen b on annettava kieltävä vastaus luonnollisesti ainoastaan, jos ensimmäiseen kysymykseen annetaan myöntävä vastaus.

12. Itävallan hallitus katsoo, että asian kannalta merkityksellisten säännösten mukaan ei ole sallittua käyttää nimitystä "juusto" sellaisesta tuotteesta, jonka koostumus eroaa huomattavasti vastaavasta tavanomaisesta tuotteesta. Tämän kiellon soveltamista ei voida välttää merkinnöillä, joiden mukaan kysymyksessä on erityisruokavaliovalmiste. Itävallan hallituksen mukaan tuotteesta on joka tapauksessa käytettävä välttämättä muuta nimitystä. Kuvaavien mainintojen lisääminenkään ei oikeuta käyttämään käsitettä "juusto".

13. Ranskan hallitus tulkitsee asetuksen 3 artiklan 1 kohtaa siten, että maitotuotetta, jonka koostumuksessa maitorasva on korvattu kasvirasvalla, ei voida nimittää "juustoksi". Se katsoo, että sillä, että pakkauksiin merkitään kuvaavia lisäyksiä, joihin sisältyy myös käsite "juusto", ei voida välttää soveltamasta kieltoa käyttää kyseisen valmisteen osalta tätä käsitettä.

14. Kreikan hallituksen kanta muistuttaa Ranskan hallituksen kantaa.

15. Lopuksi on todettava, että komissio katsoo, että maitotuotteesta, jossa maitorasva on korvattu muualla, maitoon nähden ulkoisella aineella, ei voida käyttää nimitystä "juusto". Se korostaa vielä, että tämä kanta soveltuu yhteen direktiivin säännösten kanssa, koska kyseiset säännökset koskevat ainoastaan erityisruokavaliovalmisteiden erityisiä ravitsemuksellisia ominaisuuksia ilman, että niillä muutettaisiin tuotteiden nimityksiä koskevia sääntöjä.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

16. Kansallinen tuomioistuin kysyy ensimmäisellä kysymyksellään yhteisöjen tuomioistuimelta, onko asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa olevaa kieltoa käyttää maitotuotteesta käytettäviä nimityksiä muista tuotteista laajennettava koskemaan sellaisia maidosta saatavia tuotteita, joissa maitorasva on erityisruokavalioon liittyvistä syistä korvattu kasvirasvalla direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Kaikki väliintulijoina olevat jäsenvaltiot, Schutzverband ja komissio katsovat, että tätä kieltoa on sovellettava sellaisessa tapauksessa. Ainoastaan UDL on eri mieltä.

17. Ennen kuin kysymykseen voidaan vastata, on selvitettävä, sovelletaanko direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa olevaa kieltoa erityisravinnoksi tarkoitettuihin elintarvikkeisiin (jäljempänä erityisruokavaliovalmisteet). Kuten edellä on jo esitetty, direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa säädetään toisaalta, että erityisruokavaliovalmisteiden on oltava myös kaikkien tavanomaiseen kulutukseen tarkoitettuihin elintarvikkeisiin sovellettavien velvoittavien säännösten mukaisia ja toisaalta siinä säädetään tästä velvollisuudesta tehtävästä poikkeuksesta siten, että sellaisten tuotteiden koostumusta on mahdollista muuttaa, jos muuttaminen on tarpeen näiden tuotteiden saattamiseksi sen erityisen ravitsemuksellisen tavoitteen mukaiseksi, johon tuote on tarkoitettu.

Siten on tutkittava se, voiko kielto käyttää nimitystä "juusto" ulottua koskemaan myös tätä poikkeusta.

18. UDL:n mukaan tiettyjen elintarvikkeiden osalta käytettävien nimitysten suojan takaavien yhteisön oikeuden säännösten mukaista ei ainoastaan ole nimittää näiden tuotteiden erityisruokavaliovalmistemuunnelmia tavanomaiseen kulutukseen tarkoitetuille elintarvikkeille varatuilla myyntinimityksillä, vaan näissä säännöksissä peräti velvoitetaan käyttämään näitä nimityksiä erityisruokavaliomuunnelmista.

19. En ole samaa mieltä. Tämä näkemys kariutuu Saksan hallituksen esittämään argumenttiin, jonka mukaan direktiivissä säädetty poikkeus koskee ainoastaan tavanomaisten tuotteiden koostumusta, mutta ei niiden nimitystä koskevia säännöksiä. Tämä tulkinta seuraa direktiivin

3 artiklan 2 kohdasta, jossa todetaan "muutoksia, jotka niihin on tehty" ja siinä viitataan näiden tuotteiden aineisiin eikä niiden nimityksiin. Tätä tukee myös se, että direktiivissä säädetään erityisravinnoksi tarkoitettujen elintarvikkeiden koostumusta koskevista säännöistä ja mainitaan muut tiedot, jotka on ilmoitettava kuluttajille direktiivissä 79/112/ETY [5] säädettyjen tietojen lisäksi, mutta jotka eivät millään tavoin koske näiden elintarvikkeiden nimityksiä, joista säädetään yksinomaan asetuksessa. Tästä seuraa, että erityisruokavaliovalmisteita saadaan pitää kaupan periaatteessa niitä vastaavalla tavanomaiseen kulutukseen tarkoitetun tuotteen lajinimityksellä, johon on liitetty maininta niiden erityisistä ravitsemuksellisista ominaisuuksista (ks. direktiivin 7 artiklan 2 kohta). Tämä rinnastaminen ei ole kuitenkaan mahdollista, jos erityisruokavaliovalmisteiden koostumus on ristiriidassa näiden nimitysten käyttöä koskevien säännösten kanssa. [6]

20. Näiden arviointiperusteiden soveltaminen tähän asiaan johtaa siihen, että valmistajalla on katsottava olevan oikeus muuttaa maitotuotteen ainesosia näiden tuotteiden saattamiseksi tuotteen erityisen ravitsemuksellisen tavoitteen mukaiseksi ja pitää kaupan näin muutettua tuotetta. On kuitenkin todettava, että tuotteella ei saa olla sen markkinoille saattamisen aikaan suojattua nimitystä, jos se ei sisällä sellaisia maitotuotteiden ainesosia, jotka asetuksen säännösten mukaan tuotteella on välttämättä oltava, jotta siitä voidaan käyttää suojattua nimitystä.

21. Direktiivissä säädetyn poikkeuksen soveltaminen ei voi siten johtaa asetuksen soveltamatta jättämiseen. Asetuksella on nimittäin oma sisältönsä, joka on maidon ja maitotuotteiden nimitysten suojaaminen, ja se menee erityislakina direktiivin edelle, jota sovelletaan toisin kuin asetusta yleisesti, koska se koskee erotuksetta kaikkia erityisruokavaliota varten tarkoitettuja tuotteita.

22. Edellä mainitun toteamuksen vahvistaa oikeaksi se, että asetus ei sisällä ollenkaan säännöksiä, joilla pyrittäisiin erityisruokavaliovalmisteiden jättämiseen sen soveltamisalan ulkopuolelle [7] ja että myöskään

5 — Lopullisille kuluttajille tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöihin, esillepanoon sekä näiden mainontaan liittyvien jäsenvaltioiden säännösten yhdenmukaistamisesta 18 päivänä joulukuuta 1978 annettu neuvoston direktiivi 79/112/ETY (EYVL 1979, L 33, s. 1). Tätä direktiiviä on muutettu viimeksi kuluttajille myytäviksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetun direktiivin 79/112/ETY muuttamisesta 27 päivänä tammikuuta 1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/4/EY (EYVL L 43, s. 21).

6 — Esimerkiksi diabeetikoille tarkoitetun erityisruokavaliosuklaan on direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan sisällettävä kaikki tavanomaiseen kulutukseen tarkoitetun suklaan pakolliset ainesosat, mutta se voidaan valmistaa sillä tavoin, että diabeetikoille sopimaton ainesosa sokeri korvataan hedelmäsokerilla tai jollakin sokerinkorvikkeella. Tällä tavoin valmistettua suklaata on käytön kieltävien säännösten puuttuessa saatava voida myydä suklaan nimikkeellä, johon on lisättävä ilmaus, jolla viitataan sen erityisiin ominaisuuksiin, esim. "erityisruokavalio".

7 — Sen sijaan komission ehdotuksessa (EYVL 1984, C 111, s. 7) ehdotettiin sellaista poissulkemista. Ehdotuksen 4 artiklan sanamuoto oli nimittäin seuraava: "Tällä asetuksella ei vaikuteta direktiivissä 77/94/ETY tarkoitettuja elintarvikkeita, jotka on tarkoitettu erityisravinnoksi, koskeviin säännöksiin." Viimeksi mainittu direktiivi (Erityisravinnoksi tarkoitettuja elintarvikkeita koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 21 päivänä joulukuuta 1989 annettu neuvoston direktiivi, EYVL L 26, s. 55) on korvattu tässä asiassa käsiteltävänä olevalla direktiivillä 89/398/ETY. Se seikka, että tätä ehdotusta ei hyväksytty, osoittaa, että yhteisön lainsäätäjä halusi laajentaa asetuksen soveltamisen erityisruokavaliotuotteisiin.

direktiivi ei sisällä säännöksiä, jotka tähtäisivät asetuksen soveltamisen poissuljentaan.

23. Näiden yleisten toteamusten jälkeen on ratkaistava, päteekö asetuksen 3 artiklan 1 kohdasta johtuva kielto käyttää nimitystä "juusto" myös sellaisten maidosta saatujen tuotteiden osalta, joissa maitorasva on ruokavalioon liittyvistä syistä korvattu kasvirasvalla.

24. Asetuksen 2 artiklan 2 kohdan ja liitteen säännöksissä säädetään, että nimitys "juusto" on varattu yksinomaan "maitotuotteille", joilla tarkoitetaan *yksinomaan* maidosta saatuja tuotteita. Saman säännöksen 2 kohdassa säädetään kuitenkin, että "niihin voidaan lisätä niiden valmistuksen kannalta tarpeellisia aineita sillä edellytyksellä, ettei näitä aineita käytetä maidon minkään ainesosan osittaiseen tai täydelliseen korvaamiseen". Vastaavasti saman artiklan 3 kohdassa säädetään, että "maitotuotteesta käytettäviä nimityksiä voidaan käyttää myös jonkin sanan tai sanojen yhteydessä, kun tarkoitetaan yhdistettyjä tuotteita, joissa mikään osa ei korvaa tai ei ole tarkoitettu korvaamaan mitään maidon ainesosaa, ja joissa maito tai maitotuote on olennainen osa määränsä tai tuotetta kuvaavan vaikutuksensa puolesta".

25. Edellä siteerattujen säännösten sanamuoto on hyvin selvä. Niitä on tulkittava siten, että nimitystä "maitotuote", joihin myös "juusto" kuuluu, saadaan käyttää yksinomaan sellaisista maidosta saatavista tuotteista, joissa mitään maidon ainesosaa ei ole korvattu osittainkaan valmistuksen aikana. Tästä seuraa, että jos juuston kaltaisessa, maidosta saatavassa tuotteessa ainesosana oleva maitorasva korvataan kasvirasvalla, sitä ei voida katsoa saadun yksinomaan maidosta. Näin saatu tuote ei voi siten asetuksen 2 artiklan mukaan kuulua "maitotuotteiden" ryhmään, eikä sitä voida näin ollen nimittää nimityksellä "juusto" eikä myydä tällä nimellä.

26. Edellä mainitun kiellon perustana on tarve suojata kuluttajia. Tämä käy ilmi asetuksen kuudennesta perustelukappaleesta, jonka mukaan lainsäätäjä on halunnut juuri "välttää kaikenlaisten sekaannusten syntyminen kuluttajien mielissä maitotuotteiden ja muiden elintarviketuotteiden välillä, mukaanluettuna tuotteet, jotka osaksi sisältävät maidon ainesosia". Mutta juuri kuluttaja, joka joutuu tekemisiin "erityisruokavaliovalmisteeksi" nimi-

tetyn tuotteen kanssa, jossa maitorasva on korvattu kasvirasvalla, saattaa olla vaarassa sekoittaa nämä tuotteet keskenään. Nimittäin luettuaan maininnan "juusto" kuluttaja saattaa luulla, että kysymyksessä olisi yksinomaan maidosta saatava tuote, vaikka hän ostaa todellisuudessa tuotteen, joka tosin on saatu maidosta ja valmistettu erityisen valmistusprosessin avulla juustoksi, mutta joka eroaa kuitenkin juustoista selvästi sen vuoksi, että yksi sen ainesosista — maitorasva — on korvattu kokonaan toisella ainesosalla — kasvirasvalla, joka on maitotuotteiden kannalta vieras aine.

27. Edellä mainittu tulkinta, jonka mukaan nimitystä "juusto" ei saa käyttää tuotteista, jotka eivät kuulu maitotuotteisiin, ei tarkoita sitä, että tätä nimitystä ei saa myöskään käyttää erityisravinnoksi tarkoitetuista juustoista. Nimittäin asian kannalta merkityksellisissä säännöksissä, sellaisina kuin niitä on tulkittu edellä, sallitaan nimityksen "erityisruokavaliojuusto" käyttäminen juustosta, jossa maitorasvaa on vähennetty huomattavasti, mutta kuitenkin siten, että sitä ei ole korvattu muilla ulkoisilla aineilla, kuten esimerkiksi kasvirasvoilla. Maitotuotteiden olennainen ja kuvaava ominaisuus on nimittäin se, että valmistusprosessin aikana luonnollisiin aineisiin lisätyillä mahdollisilla ulkoisilla aineilla ei ole korvattu mitään tuotteen luonnollisista ainesosista edes osittain.

28. Tämä kiellon soveltamisalan ulottuvuutta koskeva tulkinta vastaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jossa tuomioistuin on käsitellyt kansallisten maitotuotteita koskevien säännösten yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden ja erityisesti EY:n perustamissopimuksen tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevan 30 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 28 artikla) kanssa. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi siten asiassa 298/97, Smanor, antamassaan tuomiossa, että jos jäsenvaltiossa laillisesti valmistettu ja toisessa jäsenvaltiossa kaupan pidettävä tuote poikkeaa laadullisilta ominaispiirteiltään huomattavasti myyntivaltiossa perinteiseksi myyntinimitykseksi tulleella nimityksellä myytävästä tuotteesta, tämän jäsenvaltion viranomaiset voivat vaatia, että tuotetta myydään muulla kuin perinteisen kotimaisen tuotteen myyntinimityksellä. Kyseisessä tapauksessa oli kysymys pakastetun jogurtin tuonnista ja pakastetun ja tuoreen jogurtin välisten erojen laadusta ja merkityksestä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kansallisessa säännöksessä oleva kielto käyttää pakastetun jogurtin myynnin yhteydessä nimitystä "jogurtti" on yhteisön oikeuden mukainen silloin, jos "jogurtilla" ei ole enää pakastamisen jälkeen niitä ominaisuuksia, jotka kuluttaja odottaa saavansa ostaessaan nimityksellä "jogurtti" myytävän tuotteen. [8] Yhteisöjen tuomioistuin seurasi samaa ajatusrakennelmaa asiassa 286/86, Deserbais, antamassaan tuomiossa ja totesi — vaikka vain sivumennen — että perustamissopimuksen 30 artiklan ja yleisemmin yhteismarkkinoiden tavoitteiden huomioon ottamisen vastaista on tuoda tuotetta ja pitää sitä markkinoilla, jos "jollakin tietyllä nimikkeellä tarjottu tuote eroaa koostumukseltaan tai valmistustavaltaan niin paljon yhteisössä kyseisellä nimikkeellä yleisesti

8 — Asia 298/97, Smanor, tuomio 14.7.1988 (Kok. 1988, s. 4489, erityisesti tuomion 21 ja 24 kohta).

tunnetuista tavaroista, että tuotteen ei voida katsoa kuuluvan samaan tuoteryhmään". Yhteisöjen tuomioistuin katsoi myös samassa tuomiossa — vaikkakin tuomion keskeisen osan ulkopuolella —, että kuluttajansuojan kannalta on välttämätöntä kieltää perinteisten nimitysten käyttäminen tuotteesta, jonka koostumusta on tuntuvasti muutettu. Kyseisessä tapauksessa oli kysymys nimityksen "juusto" käyttämisestä tuotteista, joilla on tietty vähimmäisrasvapitoisuus. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin ei todennut kyseisessä asiassa, että nimityksen käytön kieltämistä koskevat edellytykset olisivat täyttyneet, se totesi kuitenkin samanaikaisesti että "jäsenvaltioilla on periaatteessa edelleen mahdollisuus antaa sellaisia oikeussääntöjä, joissa kotimaisten tuottajien tuotteilta edellytetään tiettyä vähimmäisrasvapitoisuutta tietyn juustonimikkeen käyttämistä varten". [9]

29. Ehdottamani asetuksen 3 artiklan 1 kohdan tulkinta on yhteensopiva kuluttajalle myytäviksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetun direktiivin 79/112/ETY muuttamisesta 27 päivänä tammikuuta 1997 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/4/EY kanssa, jossa viranomaisille annetaan oikeus poikkeustapauksissa kieltää tuottajajäsenvaltion myyntinimityksen käyttö, jos tuottajajäsenvaltion myyntinimityksen tarkoittama elintarvike "eroaa koostumukseltaan ja valmistustavaltaan niin paljon tällä myyntinimityksellä tunnetusta elintarvikkeesta", että siinä jäsenvaltiossa, jossa tuotetta pidetään kaupan, ei ole mahdollista varmistaa, että kuluttajat saavat oikean tiedon elintarvikkeen todellisesta luonteesta ja voivat erottaa kyseisen elintarvikkeen muista elintarvikkeista, jonka kanssa he voisivat sekoittaa sen siksi, että myyntinimityksen yhteyteen on lisätty "kuvailevia tietoja".

30. Edellä olevien pohdintojen perusteella ehdotan ensimmäiseen kysymykseen vastattavaksi, että asetuksen 3 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä 2 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että maitotuotteesta, jossa maitorasva on korvattu kasvirasvalla, ei saa käyttää nimitystä "juusto".

9 — Asia 286/86, Deserbais, tuomio 22.9.1988 (Kok. 1988, s. 4907, 11 ja 13 kohta). Asiassa oli kysymys ranskalaisesta lainsäädännöstä, jonka mukaan juustonimityksen "Edam" käyttö alle 40 % rasvaa sisältävästä juustosta oli rangaistavaa.

Toinen kysymys

31. Koska olen ehdottanut, että yhteisöjen tuomioistuin antaa ensimmäiseen kysymykseen myöntävän vastauksen, on tarpeen ottaa kantaa myös kansallisen tuomioistuimen toissijaisesti esittämään toiseen kysymykseen.

32. Saksalainen tuomioistuin haluaa toisella kysymyksellään selvittää sen seikan merkitystä, että nimitystä kasviöljyä sisältävä "erityisruokavaliojuusto" rasvan osalta "modifioitua" ravitsemusta varten täydennetään pakkaukseen merkityillä kuvaavilla lisäyksillä, kuten "tämä erityisruokavaliojuusto sisältää runsaasti monityydyttymättömiä rasvahappoja" tai "tämä erityisruokavaliojuusto sopii erinomaisesti sille, joka kiinnittää huomiota kolesteroliin".

33. Katson, että tämäntyyppiset selittävät lisäykset eivät ole omiaan muuksi muuttamaan sitä, että nimityksen "juusto" käyttäminen on lainvastaista nyt kysymyksessä olevista tuotteista, joille on tunnusomaista, että kaikkien niiden alkuperäinen eläinperäinen rasva on korvattu kasviperäisellä rasvalla. Yhteisön lainsäätäjä katsoi nimittäin, että nimityksen "juusto" tarkoituksena on taata kuluttajalle, että tuotteessa on kaikki tämän tuotteen ainesosat ja että nimityksen käyttö ei ole mahdollista minkään täydentävän tiedon lisäämisen avulla silloin, kun yksi tai useampi näistä ainesosista puuttuu. Tämä tulee esiin selvästi asetuksen 3 artiklan 2 kohdan tarkastelun yhteydessä; kyseisessä säännöksessä säädetään nimenomaisesti, että "muiden kuin 2 artiklassa tarkoitettujen tuotteiden etiketeissä, kaupallisissa asiakirjoissa, julkisessa aineistossa tai minkäänlaisessa — — mainonnassa tai minkäänlaisessa esillepanossa ei saa käyttää väitteitä, ilmaisuja tai vihjeitä siitä, että kyseessä olisi maitotuote".

34. Joka tapauksessa tältä osin on kuitenkin lähdettävä siitä, että edellä mainituilla selittävillä lisäyksillä ei ilmiselvästi muuteta kiellon aineellista sisältöä, jonka mukaan on tarpeen kattavasti suojata kuluttajaa tuotteen koostumuksen mahdollisilta muutoksilta. Tästä seuraa, että mikään tuotteen nimeä koskeva täydentävä selitys sen muodosta riippumatta ei vaikuta kiellon ulottuvuuteen. Toisin sanoen: Kumoamattoman olettamuksen mukaan käsitteen "juusto" käyttäminen edellä kuvatulla tavalla koostumuksen osalta muutetuista

maitotuotteista aikaansaa kuluttajan kannalta vaaran, joka voidaan poistaa ainoastaan tällä kiellolla muttei pakkaukseen otetuilla tiedoilla.

35. Samaa linjaa seurataan yhteisöjen tuomioistuimen siinä oikeuskäytännössä, joka koskee elintarvikkeiden nimityksiä koskevien kansallisten sääntöjen yhteensoveltuvuutta yhteisön oikeuden ja erityisesti perustamissopimuksen 30 artiklan kanssa. Palautan mieleen, että yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että tuotteiden oikean nimeämisen varmistamiseen tarkoitetut kansalliset säännökset, joilla on määrä taata tiedonantaminen kuluttajalle ja hyvän kauppatavan säilyminen, eivät ole perustamissopimuksen 30 artiklan vastaisia, jos ne ovat perusteltuja kuluttajansuojan vuoksi säädettyjen yleisen edun mukaisten perusteiden vuoksi. [10] Viittaan vielä jo aikaisemmin ensimmäisen kysymyksen tarkastelun kohdalla korostamaani seikkaan, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimen mukaan selittävien lisäysten lisääminen tuotteen nimitykseen ei riitä takaamaan, että kuluttaja saa tietoa. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun myytävän tuotteen ominaispiirteet eroavat olennaisesti perinteisellä nimityksellä myytävän tuotteen ominaispiirteistä. [11]

36. UDL esittää, että asetuksen 3 artiklan 1 kohdan ulottuvuus olisi kuluttajansuojan kannalta tarpeettoman suuri ja se olisi siten suhteellisuusperiaatteen vastainen, jos sillä kiellettäisiin käsitteen "juusto" käyttö sellaisten maidosta saatujen tuotteiden nimeämisessä, joissa luonnollinen ainesosa on korvattu ulkoisella aineella ja kun tätä kieltoa sovelletaan silloinkin, kun pakkaukseen on merkitty tätä koskevat kuvaavat lisäykset. Tämä suoja voitaisiin UDL:n mukaan taata yhtä tehokkaasti edellä mainituilla lisäyksillä. Tämä todistaa UDL:n mukaan oikeaksi sen, että nyt esillä olevaa kieltoa on tulkittava pikemminkin joustavasti ja hyväksyttävä mahdollisuus käyttää käsitettä "juusto" myös sellaisista maitotuotteista, joissa maitorasva on korvattu kasvirasvalla silloin, kun kuluttajan tiedonsaanti on asianmukaisesti taattu.

37. Tämä kanta ei ole perusteltu. Siihen ei voida yhtyä asetuksen ja erityisesti sen 3 artiklan 1 kohdan säännöksen loogisen rakenteen vuoksi.

10 — Ks. esimerkiksi asia 27/80, Fietje, tuomio 16.12.1980 (Kok. 1980, s. 3839).

11 — Edellä alaviitteessä 8 mainittu asia Smanor, tuomion 23 kohta. Asiassa oli kysymys tuotteen viimeistä myyntipäivää koskevasta tai "parasta ennen" merkinnästä. Ks. myös asia C-3/91, Exportur, tuomio 10.11.1992 (Kok. 1992, s. I-5529, 27 ja 28 kohta).

38. Viittaan siihen, että asetuksessa annetaan säännöt maitotuotteiden nimityksistä maidon ja maitotuotteiden luonnollisen koostumuksen suojaamiseksi yhteisön tuottajien ja kuluttajien edun vuoksi ja että asetuksessa katsotaan välttämättömäksi "välttää kaikenlaisten sekaannusten syntyminen kuluttajien mielissä maitotuotteiden ja muiden elintarviketuotteiden välillä, mukaanluettuna tuotteet, jotka osaksi sisältävät maidon ainesosia". [12] Kuitenkin tiedetään, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yrityksen toimintavapautta saadaan rajoittaa säätelyllä ainoastaan niin paljon kuin lainsäätäjän rajoittavalla sääntelyllä tavoittelemien päämäärien saavuttamiseksi on tarpeen. Tässä samassa oikeuskäytännössä korostetaan myös, että yhteisön lainsäätäjällä on oltava päätöksiensä osalta laaja harkintavalta erityisesti silloin, kun kysymyksessä on — kuten tässä tapauksessa — taloudellisen alan toiminta. [13]

39. Yhteisöjen lainsäätäjä on tässä asiassa esillä olevan säännöstön antaessaan katsonut riidanalaisen kiellon asettamisen välttämättömäksi. On kysyttävä, onko tämä kielto ehdoton suhteellisuusperiaatteen huomioonottamisen jälkeen. Katson, että tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi. Yhteisön lainsäätäjä on nimittäin taloudelliseen toimintaan vaikuttavaa toimintaa koskevaa erityisen laajaa harkintavaltaansa käyttäessään ilmeisesti katsonut, että ainoastaan tiukalla kiellolla käyttää nimitystä "juusto" maidosta saaduista tuotteista, joista on poistettu maitorasva, voidaan varmuudella sulkea pois kuluttajalle aiheutuva sekaannusvaara, ja että tämä sekaannusvaara saattaa aiheutua käsitteen "juusto" käytöstä silloinkin, kun siihen on lisätty selittäviä lisäyksiä. On siten katsottava, että käsite "juusto" on juuri se seikka, johon kuluttaja kiinnittää huomiota ja jonka perusteella hän pystyy suuntautumaan valinnoissaan, kun taas on oletettava, että selittävillä lisäyksillä voidaan ainoastaan mahdollisesti vaikuttaa hänen valintoihinsa ja joka tapauksessa niiden vaikutus on vähäinen. Tämän perusteella ei voida katsoa, että riidanalainen kielto olisi epäsuhteessa sillä tavoiteltuun päämäärään nähden. Tämä lopputulos vahvistaa ehdottamani 3 artiklan 1 kohdan tulkinnan oikeaksi.

40. Ehdotan siten, että yhteisöjen tuomioistuin antaa toiseen ennakkoratkaisukysymykseen kieltävän vastauksen ja vastaa niin, että asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa oleva kielto pysyy voimassa myös silloin, kun nimitystä "juusto" täydennetään pakkaukseen merkityillä kuvaavilla lisäyksillä "tämä erityisruokavaliojuusto sisältää runsaasti monityydyttymättömiä rasvahappoja — — " tai "tämä erityisruokavaliojuusto sopii erinomaisesti sille, joka kiinnittää huomiota kolesteroliin — — ".

12 — Asetuksen seitsemäs perustelukappale.

13 — Ks. viimeksi mm. asia C-150/94, Yhdistynyt kuningaskunta v. neuvosto, tuomio 19.11.1998 (Kok. 1998, s. I-7235); asia C-122/95, Saksa v. neuvosto, tuomio 10.3.1998 (Kok. 1998, s. I-973) ja asia C-4/96, NIFPO, tuomio 19.2.1998 (Kok. 1998, s. I-681).

Ratkaisuehdotus

41. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Bundesgerichtshofin esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

1. Maidon ja maitotuotteiden kaupan pitämisessä käytettävien nimitysten suojelemisesta 2 päivänä heinäkuuta 1987 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1898/87 3 artiklan 1 ja 2 kohtaa, luettuna yhdessä erityisravinnoksi tarkoitettuja elintarvikkeita koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 3 päivänä toukokuuta 1989 annetun neuvoston direktiivin 89/398/ETY 3 artiklan 2 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että maitotuotteesta, jossa maitorasva on korvattu kasvirasvalla, ei saa käyttää nimitystä "juusto".

2) Asetuksen N:o 1898/87 3 artiklan 1 kohdassa oleva kielto pysyy voimassa silloinkin, kun nimitystä kasviöljyä sisältävä "erityisruokavaliojuusto" (tai "kasviöljyä sisältävä erityisruokavaliopehmytjuusto) rasvan osalta modifioitua ravitsemusta varten" täydennettäisiin pakkaukseen merkityillä kuvaavilla lisäyksillä, kuten "tämä erityisruokavaliojuusto sisältää runsaasti monityydyttymättömiä rasvahappoja" tai "tämä erityisruokavaliojuusto sopii erinomaisesti sille, joka kiinnittää huomiota kolesteroliin — — ".